Lysakervassdragets Venner

Det er særlig tre forhold som kjennetegner utviklingen av Lysakervassdragets Venner:

Fra initiativ til påvirkningskraft: LvV gikk fra å være en lokal venneforening til å bli en viktig aktør i kommunenes planlegging og forvaltning.

Fra engasjement til faglig dokumentasjon: Egne vannføringsmålinger, kartlegginger, publikasjoner og historisk dokumentasjon har gitt foreningen en betydelig kunnskapsbase.

Fra planarbeid til gjennomføring: Den store oppgaven fremover blir å sikre at vedtatte planer faktisk blir fulgt opp, og at naturverdiene og friluftsområdene blir ivaretatt.

Nå står foreningen overfor en ny fase: Den har opparbeidet betydelig kunnskap og innflytelse, men trenger større medlemsoppslutning og flere aktive frivillige for å kunne videreføre arbeidet.

Bakgrunnen – fra lokalt samarbeid til egen elveforening (2001–2005)

Etableringen av en elvegruppe for Lysakerelva hadde to tydelige drivkrefter: ønsket om å formidle elvas natur- og kulturhistorie, og behovet for en sterkere lokal stemme i forvaltningen av vassdraget.

Arbeidet med å etablere Lysakervassdragets Venner startet i 2001, etter initiativ fra Tor Holtan-Hartwig, som året før hadde tatt initiativ til å etablere Oslo Elveforum. Holtan-Hartwig hadde tidligere ledet Miljøprosjekt Ljanselva gjennom ti år, og visste hvor viktig det var å samle lokale krefter om vern og utvikling av byens vassdrag.

Interessen for Lysakerelvas historie var allerede vekket noen år tidligere. I 1994 begynte John E. Tibballs å undersøke de gamle ruinene etter møller og andre vanndrevne virksomheter langs elva. Arbeidet resulterte i 1998 i heftet *Along Lysakerelva*, som dokumenterte kulturminner og historiske spor langs vassdraget. Arbeidet avdekket samtidig at kunnskapen om elva var begrenset, også blant mange av dem som bodde i nærområdet.

I 2000 begynte Oslo Elveforum å arbeide med boka *Elvelangs*. Sammen med lokale krefter organiserte man en befaring langs Lysakerelva for å bli bedre kjent med elva. I desember 2001 ble representanter for velforeninger, borettslag og historielag invitert til et møte på Lysejordet skole. Initiativet fikk betegnelsen «Lysakerelva-samarbeid». På møtet deltok representanter fra blant annet Sørkedalen Vel, Jar Vel, Ullern Historielag og Røa Vel. John orienterte om Oslo Elveforum og mulighetene for å etablere en tilsvarende organisering rundt Lysakervassdraget. Det ble diskutert om samarbeidet også skulle omfatte Sørkedalselva, hvilken organisasjonsform man burde velge, og hvilke oppgaver som burde prioriteres.

Det var enighet om at hele vassdraget, inkludert Sørkedalselva, måtte ses under ett. En viktig oppgave skulle være å øke befolkningens interesse og kunnskap om elva. Blant

forslagene var regelmessige elvevandringer, registrering og kartlegging av natur- og kulturminner, bedre tilrettelegging av elveområdene, og samarbeid med kommunale etater og lokale organisasjoner.

På Oslo Elveforums høstseminar i 2003 var Lysakerelvas framtid hovedtema. Innleggene viste både engasjement og frustrasjon over den daværende forvaltningen av vassdraget. Det var utfordringer. Utbyggingspresset langs elva, forsøpling, mangelfull forvaltning og behovet for å sikre friområdene ble trukket fram. En viktig ytre foranledning til å få etablert en organisert elvegruppe var EUs vanndirektiv, vedtatt i 2000, som skulle innarbeides i norsk regelverk. Lysakervassdraget var valgt ut som ett av de første vassdragene som skulle utredes. Dette understreket behovet for å få på plass en lokal organisasjon som kunne representere vassdragets interesser.

Høsten 2004 ble det holdt et møte i et interimsstyre, og Oslo Elveforum bevilget 3 000 kroner til oppstart av foreningen. Pengene ble brukt til å trykke en invitasjon til medlemskap, som ble distribuert til omkring 4 000 husstander langs vassdraget.

Disse forberedelsene førte fram til etableringen av **Lysakervassdragets Venner i 2005**. Dermed fikk vassdraget en egen lokal interesseorganisasjon, med et bredt geografisk og folkelig utgangspunkt og et formål om å ivareta, formidle og utvikle natur-, kultur- og friluftsverdiene langs hele vassdraget.

Fra starten i 2005 til i dagens LvV

Etter stiftelsen 12. april 2005 utviklet Lysakervassdragets Venner seg raskt fra et lokalt initiativ til en etablert interesseorganisasjon for hele Lysakervassdraget. Medlemsoppslutningen var god fra starten, og foreningen fikk tidlig en aktiv rolle i arbeidet med å sikre vassdragets natur-, kultur- og friluftsverdier.

En av de viktigste oppgavene ble å påvirke kommunenes arbeid med kommunedelplaner for Lysakervassdraget. LvV utarbeidet i 2008 innspillet *Forvaltningen av Lysakervassdraget*, som fikk betydelig innflytelse på utformingen av planene. Etter en lang planprosess ble kommunedelplanene vedtatt i Oslo og Bærum i henholdsvis 2017 og 2014, og stadfestet av Miljødepartementet i 2018. Dette var en viktig milepæl i foreningens arbeid for en helhetlig forvaltning av vassdraget.

Parallelt utviklet LvV en omfattende kunnskaps- og dokumentasjonsvirksomhet. Foreningen etablerte egne målinger av vannstand, vannføring og nedbør ved Lysejordet, og har gjennom mange år publisert måleresultatene. Det er også lagt ned et betydelig arbeid med å kartlegge kulturminner, dokumentere naturverdier og formidle vassdragets historie. I 2020 utga foreningen boken *Lysakerelva*, som samlet mye av denne kunnskapen.

LvV har gjennom årene vært aktiv i en rekke plan- og utbyggingssaker, blant annet knyttet til Mustad-området, Lysakerbyen, Fornebubanen og kraftledningen Hamang–Smestad. Foreningen har også arbeidet for bedre turveier, sikring av friområder, skjøtsel av kantsoner og vern av verdifulle naturområder.

Etter at kommunedelplanene ble vedtatt, har oppmerksomheten i økende grad vært rettet mot gjennomføringen av planene og den praktiske forvaltningen av områdene. Arbeidet med en felles forvaltningsplan for Lysakervassdraget og forslaget om å etablere Lysakerdalen naturreservat har vært sentrale saker i de senere årene. LvV har bidratt med lokalkunnskap, faglige innspill og høringsuttalelser.

Foreningen har også lagt vekt på å gjøre vassdraget kjent gjennom guidede turer, foredrag, publikasjoner og samarbeid med skoler, velforeninger og andre organisasjoner. Samarbeidet med Oslo Elveforum og Bærum Natur- og friluftsråd har vært viktig for å løfte lokale saker inn i større sammenhenger.

Medlemstallet har variert gjennom årene. Det nådde omkring 200 medlemmer i 2015, men har senere gått tilbake. Dette har også redusert foreningens økonomiske og menneskelige kapasitet. I 2025 ble det valgt et mindre styre etter nye vedtekter, samtidig som behovet for rekruttering og større medlemsoppslutning ble understreket.

Ved utgangen av 2026, etter over 20 års virksomhet, står Lysakervassdragets Venner fortsatt som en viktig lokal kunnskaps- og interesseorganisasjon. Oppgaven er i hovedsak den samme som ved etableringen: å arbeide for en helhetlig forvaltning av hele vassdraget, ivareta natur- og kulturverdiene og sikre at elva og dens omgivelser forblir tilgjengelige og verdifulle for kommende generasjoner.

Fra å være pådriver til å bli samarbeidspartner i forvaltningen

Et av de viktigste målene for Lysakervassdragets Venner gjennom foreningens historie har vært å få etablert en helhetlig forvaltning av Lysakerdalen der frivillige organisasjoner får en reell og varig plass. Foreningen har ønsket å gå lenger enn en ordning der grunneiere, de to kommunene og Statsforvalteren har hovedansvaret, mens frivilligheten blir invitert til å delta på enkelte møter eller gi innspill når saker legges ut på høring.

Bak dette ønsket ligger en enkel erkjennelse: De som ferdes langs vassdraget, følger utviklingen og engasjerer seg i det daglige, har ofte den beste kunnskapen om hva som skjer – og hvor skoen trykker. Frivillige organisasjoner kjenner de lokale forholdene, oppdager problemer tidlig og har gjennom mange år bygget opp kunnskap om naturverdier, kulturminner, ferdsel, forsøpling, fremmede arter og andre utfordringer. Denne kunnskapen kan ikke erstattes av rapporter, befaringer eller sporadiske møter.

I norsk forvaltning har det tradisjonelt vært myndighetene og grunneierne som har hatt de formelle rollene. Vannforvaltningen etter vannforskriften viser imidlertid at det er mulig å organisere et bredere samarbeid, der frivillige organisasjoner og andre brukerinteresser trekkes aktivt inn. LvV har ment at Lysakerdalen bør få en tilsvarende samarbeidsmodell, tilpasset områdets særlige natur- og kulturverdier.

I Statsforvalterens forslag om forvaltning er det lagt opp til at frivilligheten kan delta på to møter i året. Det er positivt at det åpnes for dialog, men etter LvVs syn er ikke dette

tilstrekkelig. Frivilligheten skal ikke bare være en høringsinstans eller en kilde til informasjon for myndighetene. Den skal være en fast samarbeidspartner i den løpende forvaltningen, med mulighet til å ta opp saker, foreslå tiltak, bidra med kunnskap og følge opp at vedtatte tiltak blir gjennomført.

Det er ikke et spørsmål om å overta myndighetenes ansvar. Det er et spørsmål om å bruke de ressursene og den lokalkunnskapen som allerede finnes. En forvaltning som bygger på samarbeid mellom offentlige myndigheter, grunneiere og frivillige organisasjoner, vil ha bedre forutsetninger for å ivareta Lysakerdalens natur-, kultur- og friluftsverdier på lang sikt.

Dette har vært en viktig del av LvVs arbeid helt siden starten. Gjennom Fòðnytt har foreningen formidlet kunnskap, skapt engasjement, dokumentert utfordringer og løftet fram behovet for en bedre forvaltning. Kampen for en fast plass til frivilligheten i forvaltningen kan derfor ses som en naturlig videreføring av hele foreningens historie: Fra å være en gruppe engasjerte elvevenner til å bli en kunnskapsbærende og aktiv samarbeidspartner i arbeidet med å ta vare på Lysakerdalen.